

УДК 81'282 (476.7)

UDC 81'282 (476.7)

БЕЛАРУСКА-ПОЛЬСКІЯ І БЕЛАРУСКА-ЧЭШСКІЯ ЛЕКСІЧНЫЯ ПАРАЛЛЕЛІ (НА ПРЫКЛАДЗЕ НЕКАТОРЫХ ДЫЯЛЕКТНЫХ НАЙМЕННЯЎ ЯГАД)

BELARUSSIAN-POLISH AND BELARUSSIAN-CZECH LEXICAL PARALLELS (AN EXEMPLE OF SOME DIALECTS NAMES OF BERRIES)

Ю. В. Чарнякевіч,

кандыдат філалагічных навук,
дацэнт кафедры мовазнаўства
і лінгвадыдактыкі Беларускага
дзяржаўнага педагагічнага
ўніверсітэта імя Максіма Танка

Y. Charnykievich,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor of the Department
of Linguistic and Linguadidactics,
Belarusian State Pedagogical University
named after Maxim Tank

Паступіў у рэдакцыю 22.12.2023.

Received on 22.12.2023.

У артыкуле аналізуюцца лексічныя карты беларускага, польскага і чэшскага нацыянальных дыялектных атласаў, а таксама карты Агульнаславянскага лінгвістычнага атласа. Лексічныя карты названых атласаў уяўляюць значную цікавасць для правядзення параўнальна-супастаўляльных даследаванняў у дыялектах беларускай, польскай і чэшскай моў. Аналіз карт, прысвечаных расліннаму свету (а менавіта, некаторым дыялектным назвам ягад), выразна паказаў, што на картах нацыянальных атласаў прысутнічае шэраг беларуска-польскіх і беларуска-чэшскіх лексічных паралеляў, якія захаваліся ў дыялектах розных моў яшчэ з часоў агульнаславянскага моўнага адзінства. Акрамя таго, аналіз матэрыялаў нацыянальных атласаў дазволіў удакладніць моўныя арэалы некаторых лексем, вылучыць сярод іх архаізмы, а таксама абзначыць шляхі запазычвання таго ці іншага слова ў гаворкі Беларусі.

Ключавыя словы: дыялекты; дыялектная лексіка; лінгвагеаграфія; лінгвістычныя карты; атлас; Беларусь; Чэхія; Польшча.

In the article are analyzed the lexical maps of Belarusian, Polish and Czech national dialect atlases, and some maps of CommonSlavic linguistic atlas. The lexical maps of these atlases have a great considerable interest for conducting comparative research in the dialects of Belarusian, Polish and Czech languages. The analysis of maps, which are devoted to the vegetable world (namely of some dialects names of berries), showed that on maps of national atlases have some Belarusian-Czech and Belarusian-Polish lexical parallels, which are survives in this dialects since the commonslavic linguistic community. And then, analysis of material of the national atlases gave more precise definition of linguistic range of some lexemes, selected among them archaic words, and also defined the ways of borrowing some words in the dialects of Belarus.

Keywords: dialects; dialect lexicon; linguistic geography; linguistic maps; atlas; Belarus; Czech; Poland.

У апошнія гады, у сувязі з выходам з друку шэрагу тамоў Агульнаславянскага лінгвістычнага атласа, славістычныя мовазнаўчыя даследаванні выйшлі на новы, больш маштабны ўзровень апрацоўкі і інтэрпрэтацыі моўнага матэрыялу. Разам з тым, матэрыялы нацыянальных атласаў славянскіх моў усё так жа, як і раней, з'яўляюцца адной з самых значных крыніц інфармацыі ў працэсе даследавання блізкароднасных сувязей паміж мовамі і дыялектамі.

Асноўная мэта артыкула – паказаць як адрознасць, так і пэўную лексічную суадноснасць найменняў ягад у гаворках Беларусі, Польшчы і Чэхіі. Гэтыя назвы ўваходзяць у архаічны пласт праславянскай лексікі, таму ўвага да іх – невыпадковая. Акрамя таго, беларуская, польская і чэшская мовы, як вядома, адносяцца да розных моўных груп (усходнеславянскай і заходнеславянскай), таму супастаўленне і параўнанне розных лексічных катэгорый, вызначэнне лексічных паралеляў у гэтых мовах дазволіць пашырыць наяўную факталагічную базу славістычнай навукі, паспрыяе далейшаму вывучэнню блізкароднасных сувязей паміж славянскімі мовамі і, магчыма, адкрые новыя перспектывы для іншых даследаванняў у галіне арэальнай і супастаўляльнай лінгвістыкі.

Пры напісанні артыкула быў выкарыстаны фактычны матэрыял, які змяшчаецца на картах і ў ка-

ментарыях да першага тома «Лексічнага атласа беларускіх народных гаворак» (ЛАБНГ), а таксама «Mały atlas gwiar polskich» (Малы атлас польскіх гаворак, MAGP), «Český jazykový atlas» (Чэшскі лінгвістычны атлас, ČJA) і «Агульнаславянскі лінгвістычны атлас» (АЛА).

Суніцы – poziomka – jahoda

Ягадная расліна з белымі кветкамі, пахучымі чырвонымі ягадамі, а таксама ягады гэтай расліны (Fragaria) у беларускай дыялектнай мове часцей за ўсё называецца *суніцы*. Гэтае найменне сустракаецца даволі часта і адзначана ў большасці гаворак на тэрыторыі Беларусі. На паўночным захадзе краіны, а таксама ў некаторых населеных пунктах Заходняга Палесся ў маўленні мясцовага насельніцтва пераважае назва *пазёмкі*. Акрамя таго, згодна з матэрыяламі ЛАБНГ, у цэнтры і на захадзе Беларусі зрэдку адзначаецца назва *чырво́ныя (красныя) ягады*, а на памежжы з Расіяй – слова *земляніцы (земляніка)* [1, карта 225; 2, карты 45, 46].

Арэалы названых лексем маюць свой працяг і на тэрыторыі іншых славянскіх краін. Як сведчаць карты АЛА, слова *суніцы* сустракаецца ў пераважнай большасці гаворак на тэрыторыі Украіны. У сваю чаргу найменне *пазёмкі* – гэта, несумненна, частка польскага дыялектнага моўнага арэалу (дзе слова *poziomka* пераважае ў абсалютнай большасці гаво-

рак), а лексема *земляніцы* (*землянікі*) – вынік суседскіх сувязей гаворак усходу Беларусі і рускага дыялектнага абшару [2, карты 45, 46; 3, т. 6, с. 534, 535; 4, с. 137; 5, т. 4, с. 545, 546; 6, т. 2, карта 95].

Што да назвы *чырвоныя* (*красныя*) *ягады*, дык яна спарадычна адзначана ў гаворках як усходнеславянскіх краін, так і ў дыялектнай мове на тэрыторыі Польшчы, але пераважае ў дыялектах Чэхіі і Славакіі. Так, на чэшскім моўным абшары, калі прытрымлівацца звестак, атрыманых збіральнікамі матэрыялаў для карт СJA, амаль ва ўсіх гаворках для абзначэння *суніц* ужываецца найменне *jagoda* і толькі ў арэале ўласна чэшскіх гаворак (чэшскае *česká skupina*) могуць сустракацца побач з *jagoda* найменне *červená jagoda* [2, карты 45, 46; 6, т. 2, карта 95].

Адным з найбольш старажытных выступае тут апошняе найменне, якое мае праславянскі (*aga, *agoda роднаснае літоўскаму *uoga* ‘ягада’ і латышскаму *uōga* ‘ягада’) і, магчыма, праіндаеўрапейскі характар [5, т. 4, с. 545, 546]. Што да слова *суніцы*, то яно таксама мае праславянскае паходжанне і паходзіць або з *sunica ‘суніцы, клубніцы’, роднаснае старажытна-індыскаму *śōna* ‘чырвоны, яркачырвоны’, *śōṇitam* ‘кроў, смала дрэва’ (<індаеўрапейскае *keu-no-s ‘светлы, бліскучы’), або з *sonica*, утворанае з дапамогай прэфікса *-so* ад *nica* ‘звернуты ўніз’, *nicaṇṭi* ‘схіляцца ўніз, нахіляцца’ (можна параўнаць іншыя назвы – *пазёмкі*, *землянікі* і пад.) [3, т. 5, с. 476; 7, т. 13, с. 46, 47].

Ажыны – ježyny – ostruzina

Чорна-шызыя ядомыя ягады, з выгляду падобныя да маліны, кустовай ягаднай расліны сямейства ружакветных з калючымі сцяблінамі (лац. *Rubus*) у беларускай дыялектнай мове называюцца *ажыны* (*важыны*, *яжыны*), *ажавіны* (*жавіны*), *сербаліны* (*сурмаліны*), *чорная маліна*, *мыдзэдыны* (*выдмэдына*) [1, карта 222; 4, с. 138]. Літаратурная форма *ажыны* фіксуецца пераважна ў паўднёва-заходнім дыялекце, а таксама ў гаворках Заходняга Палесся (на гэтай жа тэрыторыі маюць пашырэнне формы *мыдзэдыны* і *яжыны*). У паўночна-усходнім дыялекце пераважае форма *ажавіны*, а ў наваколлях Віцебска і на ўскрайку паўночнага ўсходу Беларусі адзначана словаформа *сербаліны* (*сурмаліны*) [1, карта 222].

Паводле даных, якія змяшчаюцца ў АПА, можна заўважыць, што ва ўсходнеславянскіх і польскіх дыялектах найбольшае пашырэнне мае форма на *ож-* (*аж-*), *еж-*, *jež-*: *ажыны*, *ожини*, *ежевика*, *ježynu*. Акрамя таго, на тэрыторыі Польшчы, згодна з матэрыяламі MAGP, дыялектнае *оژуну* сустракаецца толькі на самым крайнім усходзе, на мяжы з Беларуссю і Украінай, таму тут можна ўбачыць уплыў усходнеславянскіх словаформаў [2, карты 41, 42; 8, т. 4, карта 199]. У чэшскіх дыялектах пераважае найменне *ostruzina* (*ostruzynyna*, *ostruzanka*, *ostruzunka*, *ostreznica*) [2, карты 41, 42].

Усходнеславянскае і польскае *ажыны*, *ожини*, *ежевика*, *ježynu*, як мяркуюць этымологі, узыходзіць да праславянскага *ežuna*, звязанае з *ježь* ‘вожык’ (параўнай таксама *ěřin*), што звязана з наўнаасцю ў гэтай расліны калючак [3, т. 4, с. 165; 5, т. 2, с. 11, т. 3, с. 125; 7, т. 1, с. 96]. Таксама ў беларускіх дыялектах зрэдку сустракаецца найменне *чорная маліна* (назва ўзнікла паводле падабенства з пладамі маліны звычайнай), якое мае адпаведнікі і ў іншых

славянскіх дыялектах. Напрыклад, на тэрыторыі паўднёвай Чэхіі пераважае найменне *černá malina*, *malina* [2, карты 41, 42; 6, т. 2, карта 97].

Што да лексем *сербаліны* (*сурмаліны*), то яе традыцыйна звязваюць з літоўскім *serbentā* ‘смародзіна’ (< з літоўскага *sifpti* ‘спець’ – у дачыненні да ягад). Названыя формы ўтвараюць адзіны моўны беларуска-рускі арэал з выхадам на ўкраінскую моўную тэрыторыю [5, т. 3, с. 604, 721; 7, т. 12, с. 62, 63, т. 13, с. 58].

Адметна, што невялікі заходнепалескі арэал лексем *мыдзэдыны* (*мыдзэдына*, *выдмэдына*) мае суадносны замкнёны арэал словаформы *medvědice* (*medvjedice*, *medjedice*, *med(v)jedina*) ва ўласна чэшскіх гаворках (чэшскае *česká skupina*, *nářečí středočeská a nářečí jihozápadočeská*), якое, паводле складальнікаў СJA, з’яўляецца архаізмам (параўн. ст.-чэшскае *medvězie* (*nedvězie*) *ja-hod(in)u*, *nedvědiny*, *černé nedvědice*), матываваным тым, што мядзведзі ядуць ажыны. Таксама, паводле чэшскіх навукоўцаў, тут магчымы нямецкі ўплыў (калі звязваць ням. *Beeke* ‘ягада’ з *Bar* ‘мядзведзь’) [2, карты 41, 42; 6, т. 2, карта 97, с. 234].

Як сцвярджаюць аўтары «Этымалагічнага слоўніка беларускай мовы», лексема *мыдзэдыны*, *мэдзэдыны* ўтвораная ад слова *мядзведзь*, бо яшчэ ў сярэднія вякі бытвала павер’е, што мядзведзі вельмі любяць гэтыя ягады [2, карты 41, 42; 6, т. 2, карта 97; 7, т. 7, с. 130]. Такім чынам, хутчэй за ўсё, заходнепалескае *мыдзэдыны* (*мыдзэдына*, *выдмэдына*) і адпаведнае чэшскае дыялектнае *medvědice* (*medvjedice*, *medjedice*, *med(v)jedina*) – гэта славянскія архаізмы, якія дзе-нідзе захаваліся на прасторах Слав’і, як памяць пра старадаўнія міфалагічныя ўяўленні людзей.

Чарніцы – czarne jagody – borůvka

У дыялектах і гаворках Беларусі назваў *чарніц* (*Vaccinium myrtillus*) – саладкаватых чорна-сініх ягад кустовай ягаднай расліны сямейства бруснічных – не так і многа: гэта *чарніцы* (*чэрніцы*), *чарніка* (*чэрнікі*) і *чорныя ягады* (*чорна ягада*), ці нават проста *ягада* [2, карты 43, 44; 4, с. 137].

У іншых славянскіх мовах таксама сустракаюцца падобныя найменні, але калі ў дыялектах усходнеславянскіх моў (рускай і ўкраінскай) больш выкарыстоўваюцца назвы *чэрніка* ці *чорніця*, то, напрыклад, у польскіх дыялектах агульным з’яўляецца найменне *czarne jagody* ці *jagody*. Назва *czernice* адзначаецца даволі рэдка і толькі на ўсходзе Польшчы, у гаворках, якія знаходзяцца на памежжы з Беларуссю і Украінай. Па гэтай прычыне можна, хутчэй за ўсё, гаварыць пра пэўны, даволі нязначны, уплыў беларускіх і ўкраінскіх формаў *чарніцы*, *чорніця* на некаторыя гаворкі на тэрыторыі Польшчы [8, т. 4, карта 188].

Разам з тым, можна адзначыць, што беларускія дыялекты (і частка палескіх гаворак на тэрыторыі Украіны) фактычна з’яўляюцца пераходнымі паміж усходнеславянскімі і заходнеславянскімі назвамі *Vaccinium myrtillus*. Менавіта па гэтай прычыне на захадзе Беларусі пераважае ўжываецца лексема *чорныя ягады*, а на астатняй тэрыторыі краіны – найменне *чарніцы* (*чэрніцы*, *чарніка*, *чэрнікі*) [2, карты 43, 44].

Падобную карціну можна назіраць і на тэрыторыі Чэхіі. Так, у чэшскай дыялектнай мове ва

ўласначэшскіх гаворках (чэшскае *česká skupina*) выкарыстоўваецца найменне *černá jahoda*, а ў цэнтральна-маравскіх і ўсходне-маравскіх групах дыялектаў (чэшскае *skupina středomoravská, skupina východomoravská*) – *borůvka (borovka)*. Слова *borówki* прысутнічае і ў дыялектах на самым поўдні Польшчы [2, карты 43, 44; 6, т. 2, карта 96; 8, т. 4, карта 188].

Досыць празрыстая і даўно вядомая этымалогія назвы *чарніцы*: слова паходзіць ад прыметніка *чорны*, які, у сваю чаргу, выводзіцца з праславянскага *čьrъ* з *čьrъpъ* < з індаеўрапейскага *k̑ȓs-no* ‘чорны’ [5, т. 4, с. 346; 7, т. 6, с. 341, 342].

Брусніцы – *borówka* – *brusnice*

Ягадную расліну сямейства бруснічных і плады гэтай расліны (*Vaccinium vitis idaea*) у беларускіх дыялектах называюць *брусніцы* (у большасці гаворак) і *брушніцы*. Таксама часам у гаворках Беларусі сустракаюцца назвы *брусніка*, *брусніца*. І калі падобныя найменні пераважаюць і ў іншых усходнеславянскіх мовах (рускай і ўкраінскай – *брусника* і *брусниця* адпаведна), то ў польскіх дыялектах агульнапашыранай з’яўляецца словаформа *borówka* [2, карты 47, 48; 8, т. 12, карта 553]. Таксама можна адзначыць, што арэальна ўсходнеславянскі моўны арэал слова *брусніцы (брусника)* мае свой працяг у заходнеславянскіх дыялектах на тэрыторыі Чэхіі (*brusinka, brusina, bruslina, brusnicy, brusnice*) і Славакіі (*brusnice, brusnica*) [2, карты 47, 48].

Як адзначаюць этымалагі, агульнаславянскае *brusnica, brus-* ‘брусніца’ этымалагічна звязанае са словам *брус (брусок)*, ад **brъs-nōti* ‘здзіраць’, **brusiti* ‘гладзіць, тачыць’, бо ягады брусніцы быццам лёгка зрываюцца [4, с. 137; 7, т. 1, с. 384, 385; 9, т. 1, с. 82].

Лексема *брушніца* ‘брусніца’ падаецца беларускімі этымалагамі, са спасылкай на Кюнэ, запазычаннем з польскай мовы *brusznica* [7, т. 1, с. 384, 385]. Прымаючы пад увагу меркаванне айчынных навукоўцаў, заўважым, што форма *brusznice*, згодна з сучаснымі даследаваннямі польскіх дыялектолагаў, адзначана толькі ў трох пунктах на самай усходняй ускраіне Польшчы, на мяжы з Беларуссю і Літвой, а таксама на самым поўдні, на мяжы са Славакіяй (тут паралельна

з формай *brušnice*) [8, т. 12, карта 553]. У польскіх этымалагічных слоўніках названая лексема падаецца ў якасці рэгіянальнай [9, т. 1, с. 82]. Таму значны ўплыў польскіх гаворак на распаўсюджванне ў беларускіх дыялектах формы *брушніца*, як бачна, не пацвярджаецца фактамі і таму не з’яўляецца пераканаўчым аргументам пра запазычванне гэтага наймення *Vaccinium vitis idaea*. Акрамя таго, лексема *брушніца* ‘брусніца’ вядома ў вяцкіх, архангельскіх, пермскіх, смаленскіх і арлоўскіх гаворках Расіі [10, т. 4, с. 280–282; 11, т. 3, с. 212]. Выкажам меркаванне, што лексема *брушніца* – не паланізм, а заходнеславянская і ўсходнеславянская дыялектная словаформа, якая з’явілася ў некаторых беларускіх, польскіх і рускіх гаворках пасля распаду агульнаславянскага моўнага адзінства.

Заклучэнне. Зварот да назваў ягад у гаворках Беларусі, Польшчы і Чэхіі дазваляе зрабіць некаторыя **высновы**.

1. Пераважная большасць з прааналізаваных лексем мае агульнаславянскую аснову. Так, найбольш пашыранае беларускае дыялектнае найменне *Fragaria* – *суніцы* – мае праславянскае паходжанне і захавалася ў беларускіх гаворках яшчэ з часоў праславянскага моўнага адзінства. Іншыя дыялектныя найменні тых жа суніц з’яўляюцца або рэліктамі былога агульнаславянскага моўнага абшару (*ягады, чырвоныя (красныя) ягады*), або былі запазычаны з польскай ці рускай мовы (*пазёмкі, земляніцы (землянікі)*).
2. Нават невялікі аналіз дыялектных найменняў ягад у беларускіх, польскіх і чэшскіх дыялектах пры дапамозе матэрыялаў нацыянальных атласаў дазваляе ўдакладніць моўныя арэалы гэтых лексем (напрыклад, агульнаславянскага *ягода*), вылучыць архаізмы (*мыдвэдыны*), пацвердзіць ці абвергнуць іх агульнаславянскую аснову ці запазычванне з той ці іншай мовы (*пазёмкі, ягады, брушніца, ажыны* і інш.). Таму працяг падобных супастаўляльных даследаванняў дыялектнай лексікі бачыцца перспектыўным і запатрабаваным як у беларуска-чэшскай, беларуска-польскай, так і ўвогуле ва ўсёй агульнаславянскай лінгвагеаграфіі і дыялекталогіі.

ЛІТАРАТУРА

1. Лексічны атлас беларускіх народных гаворак : у 5 т. / Акад. навук Беларусі, Ін-т мовазнаўства ; пад рэд. М. В. Бірылы, Ю. Ф. Мацкевіч. – Мінск : Фонд фундамент. даслед. Рэсп. Беларусі, 1993–1998. – Т. 1 : Раслінны і жывёльны свет / Ф. Клімчук [і інш.]. – 1993. – 160 с.
2. Общеславянский лингвистический атлас. Серия лексико-словообразовательная : в 12 вып. / Акад. наук Беларусі, Ін-т языкознания ; гл. ред. А. И. Подлужный. – Минск : Минская печатная фабрика, 1988–2020. – Вып. 3 : Растительный мир. – 2000. – 162 с.
3. Этимологічний словник української мови : у 7 т. / Акад. наук України, Ін-т мовазнаўства ; ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) [та ін.]. – Київ : Наукова думка, 1982–2012. – 7 т.
4. *Жышкевіч, А. І.* Найменні грыбоў і ягад на картах атласаў і ў літаратурнай мове / А. І. Жышкевіч // Беларус. лінгвістыка. – 2011. – Вып. 67. – С. 133–139.
5. *Фасмер, М.* Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / М. Фасмер / пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева ; под ред. Б. А. Ларина. – М. : Прогресс, 1986–1987. – 4 т.

REFERENCES

1. Leksichny atlas belaruskih narodnyh gavorak : u 5 t. / Akad. navuk Belarusi, In-t movaznaŭstva ; pad red. M. V. Biryly, Yu. F. Mackevich. – Minsk : Fond fundament. dasled. Resp. Belarus', 1993–1998. – T. 1 : Raslinny i zhyvyol'ny svet / F. Klimchuk [i insh.]. – 1993. – 160 s.
2. Obshchieslavyanskij lingvisticheskij atlas. Seriya leksiko-slovoobrazovatel'naya : v 12 vyp. / Akad. nauk Belarusi, In-t yazykoznanija ; gl. red. A. I. Podluzhnyj. – Minsk : Minskaya pechatnaya fabrika, 1988–2020. – Vyp. 3 : Rastitel'nyj mir. – 2000. – 162 s.
3. Etimologichnij slovník ukraïns'koï movi : u 7 t. / Akad. nauk Ukraïni, In-t movaznastva ; red. kol.: O. S. Mel'nichuk (gol. red.) [ta in.]. – Kyïv : Naukova dumka, 1982–2012. – 7 t.
4. *Zhyshkevich, A. I.* Najmenni gryboŭ i yagad na kartah atlasau i ŭ litaraturnaj move / A. I. Zhyshkevich // Belarus. lingvistyka. – 2011. – Vyp. 67. – S. 133–139.
5. *Fasmer, M.* Etimologicheskij slovar' russkogo yazyka : v 4 t. / M. Fasmer / per. s nem. i dop. O. N. Trubacheva ; pod red. B. A. Larina. – M. : Progress, 1986–1987. – 4 t.

6. Český jazykový atlas : v 5 č. / Akad. ved České Republiky, Ústavu pro jazyk český ; red. J. Balhar, P. Jančák. – Praha : Academia, 1992–2011. – 5 č.
  7. Этымалагічны слоўнік беларускай мовы : у 14 т. / Акад. навук Беларусі, Ін-т мовазнаўства ; гал. рэд. В. У. Мартынаў, Г. А. Цыхун. – Мінск : Навука і тэхніка : Беларус. навука, 1978–2017. – 14 т.
  8. Mały atlas gwiar polskich : w 12 t. / kom. red.: K. Nitsch (przewodniczący) [et al.]. – Wrocław : Ossolineum, 1957–1970. – 12 t.
  9. *Bańkowski, A.* Etymologiczny słownik języka polskiego : w 2 t. / A. Bańkowski. – Warszawa : Wyda. naukowe PWN, 2020. – 2 t.
  10. *Аникин, А. Е.* Русский этимологический словарь : в 15 вып. / А. Е. Аникин / Ин-т рус. яз. Им. В. В. Виноградова РАН, Ин-т филологии Сибир. Отдел. РАН. – М. : Знак, 2007–2021. – Вып. 4 (боле-бтарь). – 2011. – 328 с.
  11. Словарь русских народных говоров : у 52 вып. / Рос. акад. наук, Ин-т лингв. исследований ; гл. ред. Ф. П. Филин. – М. : Наука, 2000–2021. – Вып. 3. (Блазнишка – Бяшутка). – 2002. – 360 с.
6. Český jazykový atlas : v 5 č. / Akad. ved České Republiky, Ústavu pro jazyk český ; red. J. Balhar, P. Jančák. – Praha : Academia, 1992–2011. – 5 č.
  7. Etymalogiczny slovník belaruskaj movy : u 14 t. / Akad. navuk Belarusi, In-t movaznaŭstva ; gal. red. V. U. Martynaŭ, G. A. Cyhun. – Minsk : Navuka i tekhnika : Belarus. navuka, 1978–2017. – 14 t.
  8. Mały atlas gwiar polskich : w 12 t. / kom. red.: K. Nitsch (przewodniczący) [et al.]. – Wrocław : Ossolineum, 1957–1970. – 12 t.
  9. *Bańkowski, A.* Etymologiczny słownik języka polskiego : w 2 t. / A. Bańkowski. – Warszawa : Wyda. naukowe PWN, 2020. – 2 t.
  10. *Anikin, A. E.* Russkij etimologičeskij slovar' : v 15 vyp. / A. E. Anikin / In-t rus. yaz. Im. V. V. Vinogradova RAN, In-t filologii Sibir. Otdel. RAN. – M. : Znak, 2007–2021. – Vyp. 4 (bole-btar'). – 2011. – 328 s.
  11. Slovar' russkih narodnyh govorov : u 52 vyp. / Ros. akad. nauk, In-t lingv. issledovanij ; gl. red. F. P. Filin. – M. : Nauka, 2000–2021. – Vyp. 3. (Blaznishka – Byashutka). – 2002. – 360 s.